

УДК 378.4

СТРУКТУРА ТА ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

Якуб М.С., аспірант кафедри педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті подано аналіз структури та форм організації студентського самоврядування у провідних університетах країни. Автором виокремлено типову структуру студентського самоврядування університету. У статті визначено характерні риси структури студентського самоврядування.

Ключові слова: студентське самоврядування, органи студентського самоврядування, структура студентського самоврядування, форми організації студентського самоврядування, управління університетом.

В статье подан анализ структуры студенческого самоуправления в ведущих университетах страны. Автором выделена типичная структура студенческого самоуправления университета. В статье определены характерные черты структуры студенческого самоуправления.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, органы студенческого самоуправления, структура студенческого самоуправления, формы организации студенческого самоуправления, управление университетом.

Yakub M.S. STRUCTURE AND FORMS OF STUDENT SELF-GOVERNMENT ORGANIZATION AT UKRAINIAN UNIVERSITIES

The article presents an analysis of structure and forms of student government at the leading Ukrainian universities. The author suggests typical structure of student government at the university. The article emphasizes the characteristic features student government structure.

Key words: student government, student government authorities, student government structure, forms of student government, university management system.

Постановка проблеми. Демократизація системи вищої освіти України та входження у єдиний європейський освітній простір вимагає пошуку нових підходів до управління сучасним університетом, зокрема нових форм та підходів до організації студентського самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему становлення і розвитку студентського самоврядування та його виховне значення досліджували Л.О. Шеїна, К.Л. Потопа, Т.І. Бондар, Ю.П. Кращенко, В.М. Мокляк, О.О. Невмержицька, Л.І. Даниленко, Г.В. Єльнікова, А.О. Молчанова, О.В. Овчарук, Л.М. Сергєєва, О.Є. Кравчина, Л.М. Оліфера, Г.В. Троцько, І.П. Аносов, Г.В. Гарбузова, В.М. Приходько, М.І. Приходько та ін. Історико-педагогічний аналіз студентського самоврядування здійснювали Д.І. Багалій, В.С. Бакіров, Н.М. Дем'яненко, С.Т. Золотухіна, В.К. Майборода, І.Г. Малінко, С.П. Мельгунов, С.І. Посохов, В.А. Садовничий, В.І. Сипченко, І.О. Сікорський, П.Б. Струве, Г.І. Щетініна та ін. Проте студентське самоврядування як цілісне явище і процес в освітньо-виховному середовищі вищої школи залишається фрагментарно вивченим до цього часу.

Фрагментарність вивчення та гостра практична необхідність вивчення зумов-

люють потребу в аналізі досвіду студентського самоврядування.

Постановка завдання. Мета статті полягає в аналізі структури та форм організації органів студентського самоврядування в університетах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під структурою студентського самоврядування розуміємо сукупність взаємозалежних елементів (органів) системи студентського самоврядування та взаємозв'язків між ними, які надають можливість студентам брати участь в управлінні справами університету (факультету, гуртожитку, академічної групи тощо). Форми студентського самоврядування сприймаємо як варіанти організації самоврядної діяльності студентів. Органи студентського самоврядування розглядаємо як структурні взаємопов'язані елементи системи студентського самоврядування.

Зазначимо, що найбільш сприятливою для реалізації участі студентів в управлінні справами університету є розгалужена система органів студентського самоврядування, до складу якої входять як постійні, так і тимчасові органи.

Л.І. Даниленко, Г.В. Єльнікова, А.О. Молчанова, О.В. Овчарук, Л.М. Сергєєва, О.Є. Кравчина, Л.М. Оліфера визначають такі типи органів студент-

ського самоврядування: одноосібні (наприклад, студентський декан, ректор), колегіальні (студентський парламент, уряд, сенат тощо), структуровані (виборча комісія, контрольно-ревізуюча комісія тощо) [1, с. 44]. Автори також розглядають органи самоврядування за способом їх формування: прямі вибори (шляхом голосування усіх студентів), вибори через делегатів (вибори через тимчасових представників академічних груп), вибори через депутатів (коли голосування відбувається за участю постійних представників студентських колективів), формування із нижчої ланки (коли органи студентського самоврядування утворюються із лідерів груп або голів комісій).

Відповідно до ст. 40 Закону України «Про вищу освіту» «органи студентського самоврядування можуть мати різноманітні форми (парламент, сенат, старостат, студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради тощо). Студентське самоврядування здійснюється на рівні студент-

ської групи, інституту (факультету), відділення, гуртожитку, вищого навчального закладу» [2].

Дослідниця Г.В. Гарбузова вирізняє такі форми студентського самоврядування: студентські спілки та комітети, ради старост, студентські профспілкові комітети і бюро, молодіжні громадські організації, штаби, сектори, центри, спілки студентів та аспірантів, наукові спілки, студентські загани, клуби за інтересами, творчі об'єднання, студентські ради в гуртожитках, школи [3, с. 53].

За функціонуванням визначають представницькі, виконавчі, робочі, дорадчі, виборні та контрольно-ревізійні типи органів студентського самоврядування. Окремо розглядають виборчі комісії, які є виконавчим органом, що функціонує безпосередньо під час виборів до органів студентського самоврядування.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» вищим органом студентського самоврядування є загальні збори (конференція) студентів (курсантів).

Рис. 1. Типова структура студентського самоврядування в університетах України

Розглянемо форми студентського самоврядування на рівні вищого навчального закладу.

Студентське самоврядування Київського національного університету імені Тараса Шевченка відповідно до Положення про студентське самоврядування університету (зі змінами та доповненнями від 30 березня 2016 р.) здійснюється на рівні студентської групи, структурного підрозділу університету (інституту/факультету), гуртожитку, студентського містечка, університету; може здійснюватися на рівні курсу, спеціальності. Вищим представницьким органом студентського самоврядування є конференція студентів, вищим виконавчим – студентський парламент. Конференція студентів та студентський парламент на чолі з головою діють як на загальноуніверситетському рівні, так і на рівні структурного підрозділу (факультету/інституту). У свою чергу, студентський парламент має у своїй структурі кілька департаментів (освітній, інформаційний, соціальний, зовнішніх зв'язків та ін.). До складу конференції студентів входять по 10 обраних делегатів із кожного структурного підрозділу університету. До інших органів студентського самоврядування Київського національного університету імені Тараса Шевченка належать студентська рада студмістечка, гуртожитків; контрольно-ревізійна комісія; старостат на рівні академічної групи, спеціальності, курсу [4].

У Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна вищим органом студентського самоврядування є конференція студентів, представницьким і виконавчим – студентська рада університету на чолі з головою, заступником і секретарем. Делегати на конференцію обираються на конференціях студентів факультетів відповідно до кількості студентів, які там навчаються, але не менше ніж 2% від загальної кількості студентів. На факультетах вищим органом студентського самоврядування є конференція студентів факультету, виконавчим – студентська рада факультету на чолі із студентським деканом. Виконавчим органом студентського самоврядування університету є студентська рада студмістечка, що виражає та захищає інтереси студентів, які мешкають у гуртожитках. Вищим органом студентської ради гуртожитку є збори членів ради [5].

У Львівському національному університеті імені Івана Франка на рівні університету органами студентського самоврядування є конференція студентів університету, студентський уряд університету, контрольно-ревізійна комісія. Кількісний склад конференції студентів університету

(200 делегатів) визначається пропорційно до кількості студентів, які об'єднані студентським самоврядуванням на факультеті, коледжі, але не менше одного представника від факультету, коледжу. Виконавчий орган студентського самоврядування (студентський уряд університету) складається із голови, заступників голови, секретаря, голів студентських рад факультетів, коледжів, голів комітетів. Виконавчі органи студентського самоврядування можуть утворюватися на рівні студентської академічної групи, факультету, коледжу, гуртожитку, університету. Органами студентського самоврядування на рівні факультету є конференція студентів факультету, студентська рада факультету [6].

Систему органів студентського самоврядування Національного університету «Кієво-Могилянська академія» (надалі – НаУКМА) становлять конференція студентів, студентська колегія, комісія з питань організації та проведення виборів до органів студентського самоврядування (студентська виборча комісія), контрольно-ревізійна комісія, ради гуртожитків, старости потоків. Вищим представницьким органом є конференція студентів. До складу конференції входять 36 делегатів, які обираються студентами НаУКМА. Вищим виконавчим виборним органом є студентська колегія, до складу якої входить 6 осіб, серед яких голова, заступник голови та секретар. Цікавим є факт відсутності вищих представницьких та виконавчих органів студентського самоврядування структурного підрозділу (факультету), що кардинально відрізняє систему студентського самоврядування НаУКМА від університетів, що були описані вище. Ради гуртожитків є постійними робочими органами студентського самоврядування НаУКМА, що представляють спільні інтереси студентів та аспірантів – мешканців гуртожитків НаУКМА. Староста потоку є одноособовим органом студентського самоврядування, студентом, уповноваженим представляти інтереси студентів та захищати їх, забезпечувати взаємодію студентів з адміністрацією. На потоці, кількість студентів на якому перевищує 30 осіб, можуть призначатися заступники старости. Староста потоку обирається загальними зборами студентів потоку [7].

Отже, типова структура студентського самоврядування університету виглядає таким чином:

Діяльність інших органів студентського самоврядування (студентського профкому, студентських профспілок, студентських наукових товариств та ін.) в університетах відбувається по-різному: в одних підпоряд-

ковується вищим виконавчим органам студентського самоврядування (студентських рад, сенатів, парламентів тощо); у інших існує автономно, а в третій – органи студентського самоврядування конкурують між собою.

Характерними рисами структури студентського самоврядування університету можемо назвати такі:

- вищим органом студентського самоврядування є конференція студентів;
- виборність представників до органів студентського самоврядування;
- наявність розгалуженої системи органів студентського самоврядування;
- співіснування одноосібних та колегіальних форм організації студентського самоврядування;
- наявність як постійних, так і тимчасових органів студентського самоврядування;
- відсутність чіткої системи взаємозв'язків між різними органами студентського самоврядування в одному університеті.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, студентське самоврядування в університетах України має розгалужену структуру. Вищим органом студентського самоврядування є конференція студентів; при цьому у досліджуваних університетах на конференції присутні не всі студенти, а лише делегати, кількість яких значно варіюється залежно від закладу. В університетах України поширені різноманітні форми студентського самоврядування (студентська рада, студентський парламент, студентський сенат, студентський ректорат тощо) як на загальноуніверситетському рівні, так

і на рівні структурного підрозділу (факультету/інституту). Прикрим є той факт, що, незважаючи на розгалужену систему органів студентського самоврядування, взаємозв'язки між ними подекуди відсутні взагалі, а інколи навіть мають конкуруючий характер.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Студентське самоврядування : [навч.-метод. комплекс для студ. вищ. навч. закл. I – IV рівнів акредитації] / [Л.І. Даниленко, Г.В. Сльнікова, А.О. Молчанова та ін.]. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 96 с.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р.
3. Гарбузова Г.В. Студенческое самоуправление как средство формирования профессиональной идентичности будущих специалистов : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / Г.В. Гарбузова. – Ярославль, 2009. – 186 с.
4. Положення про студентське самоврядування Київського національного університету імені Тараса Шевченка (зі змінами та доповненнями від 30.03.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sp.knu.ua/wp-content/uploads/2016/08/Polozhennya_pro_studentske_samovryaduvannya_KNU.pdf.
5. Положення про студентське самоврядування Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.univer.kharkov.ua/docs/students_life/polozh_stud.pdf.
6. Положення про студентське самоврядування Львівського національного університету імені Івана Франка від 24.03.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://students.lnu.edu.ua/government/%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F>.
7. Положення про студентське самоврядування Національного університету «Києво-Могилянська академія» від 22.04.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sk.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2016/04/Положення-про-студентське-самоврядування-НаУКМА.pdf>.